

Zo leer je kinderen lezen en spellen

José Schraven

In schooljaar 2006-2007 is er onderzoek uitgevoerd naar de methode 'Zo leer je kinderen lezen en spellen' (ZLKLS) in groep drie. Dit onderzoek is op drie scholen uitgevoerd. We zien dat de kinderen op de school die met ZLKLS werkt significant beter lezen en spellen in vergelijking met de andere twee scholen. De spelling was zelfs beter dan het regulier basisschoolniveau. Binnen het onderzoek is op allerlei factoren gecontroleerd zoals intelligentie, jongens -meisjes, diagnoses, jaren onderwijs, achtergrond etc. In het onderzoek (Bosman, 2007) zien we dat de intelligentie voor de drie groepen gelijk was. De ZLKLS-school had

Een paar voorbeelden uit ZLKLS die preventief werken en handig zijn voor leerkrachten om te weten:

- In veel methodes worden oefeningen zoals auditieve analyse (hakken) en auditieve synthese (plakken) meteen na elkaar geoefend. Dat is erg verwarrend voor kinderen. De synthese is een hulpoefening voor lezen en moet vlak voor het lezen gedaan worden. De auditieve analyse is een hulpoefening voor spelling en komt dus vlak voor het dagelijks dictee. Het is nu mogelijk om aan kinderen uit te leggen waarom je dat eerst oefent.

- Het is heel preventief om de auditieve synthese (plakken) niet spellend voor te doen zoals in alle methodes staat. Als de hulpoefening voor lezen

spellend wordt aangeboden is het ook logisch dat de kinderen spellend gaan lezen. We willen echter geen 'spellende lezers' en daarom is het

preventief om de hulpoefening niet spellend aan te bieden. Vanaf de eerste aanbieding (dus ook bij de kleutergroepen) wordt dit 'zingend' gedaan. Dus niet *l-aar-s* en kind zegt *laars*, maar *llaaaarrsss* en kind zegt *laars*.

- Bij de auditieve analyse (hakken) wordt er vaak naar de middelste en de laatste klank gevraagd. Dit hoeven de kinderen echter niet te weten. Het zet ze eerder op het verkeerde been. Dit is niet preventief. De kinderen blijven aan de laatste klank hangen en gaan niet het woord *maar*, maar *raam* opschrijven. Bij deze oefening is alleen de 'eerste' klank belangrijk. Leerkracht zegt: 'Hak het woord *'maar'* en kind zegt *'m-aar'* en meteen weer de eerste letter *'m'*.

- In veel methodes is een dictee vaak een controledictee. Elke dag een auditief dictee als inoefenstrategie werkt heel goed om kinderen vanaf het begin te leren letters en woorden uit het hoofd op te schrijven (dat is namelijk spelling). Dat kan al vanaf de eerste schoolweek in groep drie. Om goed te kunnen observeren wat kinderen echt kunnen zijn er tijdens het dictee nergens letters en woorden zichtbaar.

...Om goed instructie te kunnen geven is het van groot belang dat de (toekomstige) leerkracht goed op de hoogte is van de opbouw van het technisch lezen en spellen...

iets jongere kinderen waarbinnen één meisje en de rest jongens. De helft van de kinderen had een diagnose en/of gebruikte medicijnen. Dat was bij de andere scholen allemaal in mindere mate het geval.

Hieruit blijkt dat de kwaliteit van het instructiegedrag van de leerkracht van groot belang is.

De kinderen leren lezen en spellen en natuurlijk ook rekenen etc van de leerkracht. Dit blijkt steeds meer uit allerlei ander onderzoek.

Wat maakt ZLKLS effectief? ZLKLS is een preventieve instructiemethodiek voor leerkrachten in het basisonderwijs. Als eerste gaat het inhoudelijk over de basis-kennis van lezen en spellen. Om goed instructie te kunnen geven is het van groot belang dat de (toekomstige) leerkracht goed op de hoogte is van de opbouw van het technisch lezen en spellen. Welke oefeningen horen bij lezen en welke oefeningen horen bij spelling. Het is een denkkader om gericht naar methodes, toetsen en aanvullende materialen te kijken en niet klakkeloos te volgen wat er aangeboden wordt. Je kunt kinderen pas iets helder uitleggen als je zelf goed weet hoe het in elkaar zit. Dat zit vaak in kleine dingen.

Ordenen in mapjes

Als we kinderen leren alles meteen goed in het hoofd op te bergen kunnen ze het ook snel terugvinden. Het hoofd is als het ware de computer waar we als professionals de mapjes gaan aanbrengen die steeds meer gevuld worden met de bijbehorende informatie.

- In de klankzuivere periode hangen de letters niet meer aan een waslijn, maar worden in vier groepen van lange-, korte- en tweeteekenklanken en medeklinkers op een los letterbord geprikt. We weten dat deze indeling al helpt bij het snel oproepen van de tekens bij de klanken, het goed schrijven van de letters en later bij de regels in de niet-klankzuivere periode.
- In de niet-klankzuivere periode wordt de informatie ook geordend aangeboden zodat de kinderen het in de betreffende mapjes in hun hoofd kunnen opslaan. De ordening gaat dan over de overeenkomstige schrijfwijze/leeswijze. Dit mapje noemen we een categorie.

Bijvoorbeeld: *kooi* hoort in het mapje (categorie) van de drieteekenklanken. De bijbehorende regel is *je hoort de j, maar schrijft de i*. In een hogere groep zijn dat meer categorieën (mapjes) per woord bijvoorbeeld bij *vernieuwing*. De leerling weet dan dat het een *voorvoegsel* (je hoort de v, maar schrijft de e), *viertekenklank* (vergeet u niet) en *chinese klank* is (als ping-pong) is.

...Waar hoort het woord(deel) bij en hoe moet je dan denken om het goed te schrijven...

Dat zijn geen spectaculaire zaken maar wel heel handig voor kinderen om daar expliciet mee te oefenen. Ze leren zo zelf te reflecteren op hun werk.

In de spellingles ben je eigenlijk steeds bezig met het oefenen van dit ordeningssysteem.

Waar hoort het woord(deel) bij en hoe moet je dan denken om het goed te schrijven. Het is voor de kinderen een denksysteem. Het zelf leren verwoorden bij elke nabespreking van het dictee maakt dat de kinderen veel bewuster met de woorden bezig zijn.

- Bij voortgezet lezen benoemen we ook de categorie die die week in groep 4 en 5 centraal staat om te leren lezen. Aangezien je eerder moeilijke woorden leest dan schrijft ben je al bezig met nieuwe mapjes (categorie) te vullen zonder dat de kinderen die hoeven te schrijven. De kinderen kunnen ze al wel herkennen als je dit expliciet oefent. Als deze categorie later geschreven moet worden hoeft men alleen de regel nog toe te voegen. Zo kan de leerkracht veel meer de samenhang tussen lezen en spellen benutten.

maars m-aa-r m

wordt er te lang op hetzelfde niveau geoefend of weet de leerkracht niet hoe het niveau is door de steeds wisselende oefeningen.

Elke dag herhalen van de basisoefeningen voor lezen en spellen is belangrijk om het geleerde niet te laten wegzakken. Te vaak zien we dat er steeds iets anders wordt gedaan. De leerkracht is dan drukker met het uitleggen hoe het materiaal gebruikt moet worden dan uit te leggen HOE de kinderen moeten lezen of het woord/zin op te schrijven.

Klassenmanagement is ook belangrijk om tempo in de les te hebben. Materialen liggen klaar voor iedere leerling, maar ook de letterkaartjes/categoriekaartjes voor de leerkracht liggen snel voor het grijpen, voldoen de potloden, moet er elke keer boekjes of schriften uitgedeeld worden of liggen ze klaar op de hoek van de bank, duidelijke regels over wc-bezoek etc.

Welke groepsopstelling is het meest effectief bij een instructieles? We kiezen zeer nadrukkelijk voor de frontale opstelling vanuit preventief oogpunt.

Technieken vragen om systematische opbouw, instructie en herhaling. Wanneer dat gebeurt kan er veel succes

„Elke dag herhalen van de basisoefeningen voor lezen en spellen is belangrijk om het geleerde niet te laten wegzakken...”

raam r-aa-m r

behaald worden en zien we in een kortere tijd meer resultaat.

Dit zijn zo wat elementen uit ZLKLS. Geen spectaculair nieuwe zaken. Dat kan ook niet als iets in de praktijk is ontstaan. Wel zie je veel bestaande elementen meer of minder aangepast in ZLKLS terug. Het is voor veel leerkrachten herkenbaar. Het goede wat ooit bedacht is, moeten we vooral behouden. De leerkracht is de centrale figuur en als die goed is toegerust met kennis over lezen en spellen en dat dagelijks systematisch oefent met de kinderen levert dat mooie resultaten op.

Literatuur

Bosman, A.M.T. (2007). *Zo leer je kinderen lezen en spellen*.

Tijdschrift voor orthopedagogiek, 46, p 451-465
Schraven, J.L.M. (2004). *Zo leer je kinderen lezen en spellen*.
TGM, Zutphen

www.zoleerjekinderenlezenenspellen.nl
zklks@planet.nl

- Een centraal element van ZLKLS is de multisensoriële aanpak. Het horen zien en bewegen komt in elke les terug zodat elk kind zich aangesproken voelt. Bijvoorbeeld: Gebaren bij de letters en de categorieën, visuele ondersteuning zoals hakkaarten, categoriekaarten. Het leren 'afkijken' van hun hand (gebaar) voorkomt veel omkeringen.

Het gaat bij een technisch vak zoals technisch lezen en spellen om een heldere sobere aanbieding. De kinderen begrijpen dan meteen wat de bedoeling is. Dit verhoogt de succeservaring.

Het helpt erg als de dagelijkse instructieles volgens een vast stramen verloopt. Voor kinderen geeft dat veel duidelijkheid. De samenhang tussen de oefeningen

wordt dan sneller helder. De vaste volgorde verhoogt ook het tempo in de les. Leerkracht en kinderen weten hoe de oefening gaat en zo heeft de leerkracht meer rust om de kinderen te observeren.

In de instructieles is er veel interactie tussen leerkracht en kinderen. Elke keer observeert de leerkracht in de les of er een stapje verder gemaakt kan worden. Te vaak